

Eesti Rahvaluule Arhiiv 2024: kaastööd, kogumised ja kilde kasutamisest

2024. aastal jõudis Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudesse 3906 säilikut: 12 848 käsikirjalehekülge (378 säilikut), 3320 fotot, 168 audio- ja 40 videosäilikut.

Presidendi rahvaluulepreemia pälvis tänavu neli kaastöölist: Kristel ja Merilin Kotta, Heiki Maiberg ja Valter Parve. President Alar Karis andis preemia üle Eesti Rahvaluule Arhiivi kaastööliste päeval, 11. aprillil.

Kristel Kotta ja Merilin Kotta hakkasid Eesti Rahvaluule Arhiivi jaoks ühiselt meenutusi kirja panema 2019. aasta lõpukuudel kogumisvõistluse “Esemed meie rännakuil” raames. Peagi kaasasid nad ka oma ema Heivi Kotta. 2022. aastal said Merilin ja Heivi Kotta võistlustöö “Muusika minu elus” žüriilt põlvkondade loo eripreemia ning ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia eripreemia. 2024. aasta kogumisvõistluse võidutöö “Kunsti puudutus” (Kristel Kotta, Merilin Kotta, Heivi Kotta) on žüriiliikmete hinnangul ühelt poolt teadustöö mõõtmed ja rahvusvaheline ulatuvus, teisalt pole kuhugi kadunud ka varasemate tööde soe põlvkondlik omaeluloolisus ja emotsionaalsus. Meenutused joonistama õppimisest algavad ema Heivi vanaisast, jätkuvad järgmiste põlvkondade esimeste joonistuspindade (kollane poroloonmadrats, toolipõhi molbertina), salmikujoonistuste, maskide ja postkaartide meisterdamise, omakirjutatud muinasjuturaamatu kujundamise ja kunstiõpingutega Haapsalu kunstikoolis. Isiklikest kokkupuudetest ja suurimaist kunstielamustest jõutakse kunsti sotsiaalse ja teraapilise mõju, sõjaaja teoste, türannide kujutamise, tätoveeringute ja kehakunsti analüüsi ning väärtuste mõtestamiseni.

Heiki Maiberg on arhiivile üle andnud mahuka kogumi Maalehe rubriigi “Piibujutt” autorite originaalkaastöid-käsikirju, mille hulgas on nii avaldatud kui ka avaldamata jutte aastaist 1992–2023. Piibujutud kujutavad endast ainulaadset kogumit, mis paigutub folkloristlikus mõttes pajatuse ja naljandi

piirialale, esitades väikese viguriga elus toimunud juhtumite kirjeldusi. Ka pärast pensionile jäämist jätkas Maiberg rubriigi autoritega suhtlemist, toimetas kaastöid ning säilitas need. 2023. aastal andis ta arhiivile üle peamiselt trükitis ilmunud tekstide ja illustratsioonide koopiad – rubriik ilmus iganädalaselt (u 50 lugu aastas). Saadetisi oli aga märksa enam, mistõttu paljud lood jäid leheruumi puudusel avaldamata ning 2024. aastal andis Maiberg arhiivile üle ka need originaalkäsikirjad. Samuti lisandusid rubriikidesse “Naeris” ja “Jäädvustame Eesti elu” saadetud jutud ning Heiki Maibergi innustusel kirja pandud Laulasmaa muheda jutuvestja Heldo Kiili lugude vihik. Kokku on Eesti Rahvaluule Arhiivis arvele võetud 2464 lehekülge materjali ning 2025. aasta veebruaris saabus veelgi lisa (üle 500 lehekülje). Loodetavasti leiavad tulevased huumori- ja argielu-uurijad siit mõndagi väärtuslikku.

Valter Parve on varasemalt pälvinud ühe kolmest peapreemiast kogumisvõistlusel “Muusika minu elus” 2022, samuti eripreemia 2023. aasta võistlustöö “Minu saunalugu” eest. Muusika-teemalist tööd täiendasid kandlelugude salvestused isalt, pillimehelt ja -meistrilt Artur Parvelt. 2024. aasta võistlusele “Kunsti puudutus” esitas Valter Parve mahukad, mitmekülgsed ja hoolikalt vormistatud mälestused kunsti teemal. Tema saadetis oli laekunutest üks esimesi. Tööle on lisatud suur hulk illustratsioone. Suhe kunstiga on läbi põimunud elulooliste seikadega, kunsti pole võimalik elust eraldada – see hõlmab nii lapsepõlve kui ka reise laias maailmas, kus mõnigi kunstiteos on südame kiiremini põksuma pannud ja vahel ka tee autori koju leidnud. Valter Parve meeled on avatud nii humoorikale kui tõsisemale kunstile ning tal on olnud isiklikke kokkupuuteid mitme kunstnikuga. Kaastööst leiab osutusi kunstisündmustele Pärnus ja Eesti kunstielule laiemaltki. Õpetaja ja sotsiaaltöö lektorina on ta võimaldanud lastel väljendada karikatuurides kiusamisega seotud tundeid ning korraldanud näituse invaliidist noormehe suuga maalitud teostest. Parve kirjatöös on tunda hoolimist inimesest, samuti loodusest ning kunstist, mis aitab hoida kalleid mälestusi.

Kogumisvõistlusele “Kunsti puudutus” esitati 189 tööd 202 osalejalt. Tööde pikkus varieerus poolest leheküljest kuni 53-leheküljelise tekstini. Osalejate seas oli sel korral lausa üle kahe kolmandiku õpilasi ning üliõpilasi (põhiliselt Hugo Treffneri Gümnaasiumist ja Põlva Gümnaasiumist ning Tartu Ülikoolist ja Tallinna Ülikoolist). Pilt on parem kui pilditus – see arusaam kumas läbi paljudest tööst. Oli tunda, et teema kõnetas ja puudutas paljusid inimesi isiklikult. Mitmed kirjutajad olid ka ise kunstnikud, kunstiarrastajad või multitalendid, mõnigi kaastöö sisaldas rohkelt illustratsioone. Kirjutajad lähenesid teemale mitme nurga alt: lisaks kujutavale kunstile olid fookuses aiakujundus, tänavakunst, fotograafia, tarbekunst ja käsitöö, mainiti muusikat ja filmikunsti, Kihnust pärit Rosaali Karjam ja Marta Vambola kirjutasi muuhulgas ka “kuntsidest”. Kunstiga on kokku puutunud eri paigus – kodus, koolis (sh EKA, ERKI, Pallas), reisidel, maalilaagrites, muuseumides, meedias, kirikutes, haiglates, looduses ja unenägudeski.

Foto 1. Presidendi rahvaluule kogumispreemia laureaadid Heiki Maiberg, Kristel Kotta, president Alar Karis, Merilin Kotta ja Valter Parve.

Foto: Alar Madisson. ERA, DF 51562.

Kaastöodes mainiti üle 500 kunstniku nime – nende seas oli nii vähetuntud hobikunstnikke kui ka maailmakuulsusi. Kunstnikud olid kirjutajate elus figureerinud ka sugulaste, sõprade ja õpetajatena, kokkupuuteid oli tööalaselt, samuti oli kogemusi kunstnikele poseerimisega. Paeluvalt mõjusid mälupildid konkreetsetest maalidest, mille detailid olid mõnel autoril meeles lausa millimeetri täpsusega.

Mitmed kirjutajad keskendusid oma kollektsionäärikirele – peale maalide ja graafika kogutakse nt eksliibriseid, ostetakse ja loetakse kunstnike biograafiaid, kogutud on kunstipostkaarte, reproduktid. Valter Parve tõdes, et ta ostab ja hoiab ainult sellist kunsti, mis tõesti puudutab. Kunst võib puudutada ka raamatute jm trükiste kaudu. Paljude jaoks olid esimeseks aknaks kunstimaailma lasteraamatute illustratsioonid (sagedamini mainitud illustraatorid olid Siima Škop, Ott Kangilaski, Ilon Wikland, Edgar Valter, Richard Kivit, Günther Reindorff, Ülle Meister, Tove Jansson, Walt Disney, Ingrid Vang Nyman, Heiki Ernits, Hillar Mets, Marja-Liisa Plats jt). Mõne raamatu pildid tekitasid isegi hirmu (nt Jüri Arraku “Suur Tõll”). Nooremate kirjutajate lemmikuillustraatorite seas oli rohkem välisautoreid.

Foto 2. Lehekülg Valter Parve kaastööst.

Foto: EFA | 529, 13.

Paljud teosed olid meelde jäänud muuseumidest, galeriidest või näitus-telt. Lemmikute seas paistis just nooremate puhul kõige enam silma Johann Köleri maal “Truu valvur” – KUMUs eksponeeritud teost on hästi turunda-tud ka meenetena, sh postkaartidena. Üks populaarsemaid kunstnikke oli eriti Lõuna-Eestis Navitrolla, kelle töid on peetud paslikuks kinkida juubeliteks jne. Arvukate reprobe kaudu on üldrahvalikult tuntud Ivan Šiškini ja Konstan-tin Savitski kolme karuga maal “Hommik männimetsas”.

Paljud lood rääkisid kunsti maagilisest ja teraapilisest toimest. Valter Parve kogemuse põhjal mõjutas karikatuuride joonistamine ja näituse korraldamine positiivselt koolinoori. Ühes töös kirjeldati, kuidas inglismotiiviga kõrvarõn-gaste kandmine aitas kaitsta kurjade jõudude vastu. Kõige reljeefsem näide oli sellest, kuidas üks Aili Vindi maal oli vabastanud mehe enesetapumõtetest.

Kahetsusväärset olid mõnedki küsitluskavale vastajad saanud traumaa-tilisi kogemusi kooli kunstitundidest. Kirjutajad töid välja, et kunsti õpetami-sel ei ole ühte tõde ja “normist” erineva loovuse väljenduse eest ei tohiks last alavääristada. Küsitluskava teemadest oli “kehakunsti” – tätoveeringute ja näomaalingute suhtes vanem põlvkond sageli kriitiline, noored aga pigem innustunud: mitmel õpilasel olid endal tätoveeringud või plaan neid teha.

Mitmetest kaastöödest tuli esile tõdemus, et kunstiteose ja vaataja vahel tekib salapärane, hingeline side. Seejuures pole tähtis, kas tegemist on professionaali või harrastaja teosega – igaühele oma. Kunsti kaudu saab tundeid väljendada, mõista ning ka tekitada. Kunstiteos muudab ruumi, teeb nähtamatu nähtavaks, loob ja hoiab mälestusi. Nii kunsti loomine kui vaatamine mõjub sageli teraapiliselt ja aitab ületada raskeid hetki elus. Kunstimeel ei tulene üksnes kõrgkultuurist, vaid on inimeses loomupäraselt olemas ja arendatav. Pere ja koduse keskkonna roll on väga tähtis, ometi võib loovus avalduda ka siis, kui peres teisi kunstnikke pole. Samuti on rahva- ja külakunst oluline kultuuri osa. Selgelt tulid välja põlvkondade erinevad hoiakud ja taust – nooremate kirjutajate maailmapilt oli üldiselt rahvusvahelisem. Kunstiteadlikkust on avardanud ka laialdane reisimiskogemus.

Võistluse žüriisse kuulusid Mari-Ann Remmel, Tuuli Otsus, Kadri Tamm ja Valdo Valper ERAst ning kunstnik Silja Truus. Preemiate jagamisel lähtuti sellest, kuivõrd töö hindajat “puudutas”, samas arvestati ka tööde põhjalikkust ja/või originaalsust, terviklikkust, paeluvat sisu ja stiili, vahetute emotsioonide edastamist, lisatud pildimaterjali jm. Kogumisvõistluse silmapaistvate kaastööde eest tunnustati Heivi, Kristel ja Merilin Kottat, Valter Parvet, Sirje Võsa, Maie Matveid, Liisa Nurmet, Kris Vagulat, Maria Suumanni, Emily Johanna Jokelat, Martiina Viili, ja Kadri Roosi. Eripreemiad pälvisid Tiit Birkan, Ülle Kaasik, Rosaali Karjam, Elina Kaska, Annika Kupits, Kaisa Kuslapuu, Triin Kusmin, Katrin Kõrvemaa, Meeli Lehis, Hulda Lepisk, Helbe Liin, Age-Li Liivak, Aino Liivik, Aili Lillep, Aime Luuk, Getter Otsaru, Kaisa Pihla, Maris Põkka, Malle Remmel, Eno Roosi, Adik Sepp, Reet Sepp, Malle Timm, Marta Vambola, Urve Vares, Eha Võso. Esile tõsteti veel rida tudengitöid ja nendega samaväärseina parimad õpilastööd. Kogumisvõistlusega kaasnevalt tegid Mari-Ann Remmel ja Janno Simm videointervjuu Alo Põldmäega tema kunstikogu teemal.

2024. aastal toimus ka Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Eesti Ornitoloogiaühingu ühine kogumisvõistlus “Aasta lind kägu”, peakorraldaja Elle-Mari Talivee (EOÜ). Eesti Rahvaluule Arhiivist kuulusid žüriisse meie emeriit Mall Hiimäe ning Mathilda Matjus. Kogunes üle poolesaja kaastöö – lisaks vastatud küsitluskavale saadeti fotosid, joonistusi, naljandeid ja laule. Töid hinnati kahes kategoorias, pärimuslugude kategoorias kirjutasid võidutööd Eha Võso ja Reet Juuse, inimese ja looduse suhete kategoorias Marina Randväli ja Urve Vares. (Vaata ka Elle-Mari Talivee kokkuvõtet Ornitoloogiaühingu teabelehest *Tiirutaja*: <https://tiirutaja.eoy.ee/rubriigid/aasta-lind/kaoparimuse-konkurss>.)

2024. aasta kogumisüleskutse “**Vanavanema hää!**” tehti koostöös Tartu 2024 Laulu- ja Tantsupeo sihtasutusega. Selle vastuseks saadetud veerandsajas audiosalvestuses jagasid vanavanemad mälestusi lapsepõlvest ja kooliajast, kõneldi sellest, kuidas sõideti bussiga kooli, kanti ema ömmeldud vil-laseid koolivorme, rohiti koolipeenraid. Kõige vanem osaleja oli 103aastane, salvestanud lapselapsed olid vanuses 11–40. Võistluse parimaks tunnustati

tandem Ingrid ja Eve Alla – vanaema Eve meenutab oma varast lapsepõlve Tartumaal ja siis Siberis, noorusaegset kohtumist tulevase abikaasaga Vapramäe suusaretkel ja edasist elu Tartus. Kogumisaktsioon “Vanavanema hää” sai alguse Tartu 2024. aasta tantsupeo kunstilise juhi Kristel Maruste äratundmisest ja soovist talletada omaenda vanaema hää – et järeltulijadki saaks teda kunagi kuulda. Sellest isiklikust impulsist kasvas välja ühine kogumisüleskutse.

Nii toimus Eesti Rahvaluule Arhiivis lõppenud aastal kokku kolm eri suuruse ja suunitlusega kogumisaktsiooni. Arhiiv on ka edaspidi rõõmuga valmis koostööks, mis lisaks meie teadurite-arhivaaride väljapakutud uurimistee-madele rikastab kogumistemaatikat veelgi.

Rahvaluulearhiivi **muud 2024. aasta olulisemad laekumised** vahendasid idadiasporaa asurkonda, rahvakultuuriga seotud keskseltside ja folkloorifestivalide tegevust, saabus varasemate kogumisteede järelsaadetisi, võeti vastu pärandkogusid ja nende osi, laulukladesid ja salmikuid, kodusalvestusi analoogkandjatel, foto- ja videomaterjale. Mahukamad annetused olid pillimehe, rahvamuusika- ja puhkpilliorkestrite juhi, dirigendi, helilooja ja Põlvamaa muusikaelu ühe eestvedaja Heino Mähari pärand – fotod, noodid (sh orkestratsioonid), laulusõnad, elulugu, Pahtpää ja Veriora ansamblite ja orkestrite ajalood, repertuaaride loendid, kodulooline aines, Veriora metsapunkti klubi materjalid ja palju muud (kokku 7 kasti), üleandjaks Heino Mähari tütar Ene Mähar. Tähelepanuväärseid pere- ja suguvõsafotosid koos kirjeldustega tõi arhiivi kopeerimiseks Signe Strohm Põlvamaalt, kelle vana-vanaema oli Räpina kihelkonna rahvalaulik ja jutustaja Ida Rosalie Poska.

Põnevast audiovisuaalainesest andis Mall Noormets üle Muhumaal Paenase külas 2023. aasta suvel toimunud Muhu pulma filmimaterjali, Moonika Siimets Lummo Kati leelolaagri 2023. aasta filmid. Ka 2024. aastal, nagu mitmel eelnevalgi, laekus toredat lisa Muhu pärimusmaterjalile laulu-uurijalt Kanni Labilt. Jätakuvalt on lisandunud kirjapanekuid rahvaluule ja elulugude kogumise ringilt, mida veab eest Kirjandusmuuseumi haridusjuht ning ERA teadur Astrid Tuisk – muu hulgas näiteks sisukad sünnipäevakombestiku ja noorte suhete käsitlused Henn Soopalult ning mitmelt teiselt kaastööliselt. Palju kaastöid on viimastel aastatel laekunud tänu ülikoolidele. Kogumisvõistlusel “Kunsti puudutus” juhendaja eripreemia pälvinud Marju Kõivupuu vahendas Tallinna Ülikooli tudengite kunsti- ja käoteemalised kogumid ning huvitavad usundilise kohapärimuse kirjapanekud Virumaalt. Ülo Valk andis üle Tartu Ülikooli tudengite folkloristika aluste kursuse käigus kirjutatud “Kunsti puudutuse” tööd, samuti oma uurimishuvist lähtuva küsitluse “Seletamatud juhtumid ja lood” vastused. Tiiu Jaago jätkas oma materjalide toomist nimelisse kogusse: lisandusid laulukladed ja muu aines aastatest 2002–2024. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia magistrantide osalusvaatluste päevikud vahendas arhiivile juhendaja Merili Metsvahi. TÜ eesti ja võrdleva rahvaluule õppetool andis üle tudengite uurimuste kogu (15 kasti, üle 800 uurimuse).

Foto 3. Välitöölisi Tarvastu muuseumis kuulamas.

Foto: Enn Kalev Tartu. ERA, DF 49007.

Jätkus kogumine Ukraina sõja alguses loodud Facebooki grupis “Ukraina meemid”. Uute kasutajate lisandumise hoog on võrreldes algusega raugenud, kuid grupi liikmete ja postituste arv püsib stabiilselt suur. Tõsi, piir meeminaise ja päevakajalise infoedastuse vahel on üha sagedamini küsitav, varasemaga võrreldes leidub järjest enam erinevaid videoid ja muud informatiivset ainet. Üks on kindel, Ukrainale elatakse järjepidevalt ja vahetult kaasa, uued suundumused maailmapoliitikas ning mõningane ebalus jõujoontes kajastuvad postitustes kohe. See meemigrupp on ka keskkond, kus kogutav materjal on kohe kõigile nähtav, mis loodetavasti pakub osalistele pisut emotsionaalset tuge – ikka edasi Ukraina jaoks õiglast rahu oodates ja lootes.

Uut ainet laekus arhiivi ka erinevatelt kogumisretkedelt. Augustis 2024 toimusid Eesti Rahvaluule Arhiivi välitööd Mulgimaal Tarvastu ja Helme kandis. Keskenduti lapsepõlvemälestustele, eriti mängudele ja mängimisele, ning inimese suhtele loodusega. Välitöödel osalesid nii kogemustega folkloristid ERAst kui oma uurimisteed alles alustavad üliõpilased, välitööde peakorraldajad olid Kärri Toomeos-Orglaan ja Astrid Tuisk.

ERA assistent ning pillimuusik Natali Ponetajev kogus Läänemaal mälestusi ja andmeid sealsetest pillimuusikutest, talletades need helisalvestuste ja fotokoopiatena. Juunis osalesid Natali Ponetajev ja digiarhivaar Olga Ivaškevitš koos Liisi Laineste (FO) ja kirjandusmuuseumi fotograafi Alar Madissoniga Pajusi

Foto 4. Raadi jaanituli 2024.
Esimesed leegid – väärt
jäädvustamist.

Foto: Olga Ivaškevitš. ERA, DF 49704.

lõõtspillipäeval, kus koguti video- ja pildimaterjali vanemate Teppo-tüüpi lõõtspillide kaardistamiseks. Jaanipäeva tähistamise tavadid tänapäeva linnakeskonnas talletasid Raadil meie digiarhivaar Olga Ivaškevitš ja kirjandusmuuseumi fotograaf Alar Madisson. Koostöös Tallinna Ülikooliga toimusid Hargla kihelkonna kohapärimuse väljaande ettevalmistamise käigus mitmel korral paari-päevased välitööd Võrumaal (Marju Kõivupuu (TLÜ), Valdo Valper, Risto Järv).

Järgmine oluline etapp arhiivitöös – **kogutu kättesaadavaks tegemine** – on juba aastaid olnud jätkuv väljakutse. Rahvaluulearhiivi laekub igal aastal hulgaliselt materjali, mille kättesaadavaks tegemist paljud kasutajad ootavad, ent mille avalikustamine võib olla keeruline isikuandmete ja erinevate kasutuspiirangute tõttu. Lihtsam on vanema ainesega. 2024. aastal jõudis lõpule käsikirjaseeria ERA II nende köidete ennistamine, mida seisundi tõttu polnud varem võimalik digiteerida; seejärel sai ka see käsikirjakogu lõpuni digitud. Nüüdseks on Kivikeses lisaks vanematele käsikirjakogudele avatud ERA seeria säilikud (v. a laulukladed-salmikud) – kättesaadav on enamvähem kõik, mida saab piiranguteta veebis avalikustada. Digiteeritud on ka hilisemaid käsikirjakogusid (tervikuna seeriad KKI ja EKRK, osaliselt RKM ja EFA),

kuid nende säilikute kasutamiseks veebis tuleb esitada tellimus infosüsteemi Kivike kaudu. Fotokogust jätkati seni skaneerimata fotode digiteerimisega (aasta jooksul üle 4500 foto), et jõuda lõpuks olukorrani, kus Kivikese iga fotokirje juures on vähemalt üks kujutis. Ka audio- ja videokogu puhul jätkus andmete sisestamine, eraldi mainimist väärib töö digivideokassettide seeriaga ERA, DV, mille säilikute andmed varem infosüsteemis puudusid. Samuti lihtsustati pillilugude leidmist: sisestati nootide andmestik ja ühendatud vastavate ERA, Fon. ja ERA, Pl. seeriatega helipaladega, mis võimaldab kasutajal liikuda salvestuste ja nootide vahel. Jätkati koostööd Maa-ameti kohapärimuse kaardikihi täiendamisel erinevate kogude allikatel põhjal – kaardikihi 12. piirkonnana avati Hargla kihelkonna kohapunktide valik, alustati kihile puusiitide kirjade lisamisega üle Eesti.

Arhiivimaterjalil põhinevatest kommenteeritud trükisetest jõudsid 2024. aastal lugejateni ERA teadlaste ettevalmistatuna emeriit Mall Hiimäe “Väike ilmaraamat rahvapärimusest” (kujundas Mari Hiimäe) ning sama sarja esikraamatu, EKM Teaduskirjastuse viimaste aastate kõige populaarsema väljaande “Väike linnuraamat rahvapärimusest” neljas trükk (illustreerinud Mari Hiimäe, kujundanud Pille Niin). Anu Korbi koostatava sarja “Eesti asundused” üheksanda raamatuna ilmus “Siberi eestlaste rahvapärased ravioskused” (kujundas Merike Kask). Folkloristika osakonna ettevalmistatuna ilmus Ello Kirsi Setomaal kogutud juttude väljaande II osa “Maailmade vahel”, toimetanud Maris Kuperjanov ja Mare Kõiva, illustreerinud Hiie Ivanova), ning Mare Kõiva käsitus “Saaremaa nõiad ja võlud”. ERA / TÜ rahvaluule osakonna muinasjuttude töörühma 25. tööaasta märkimiseks ilmus väike valimik vormelmuinasjutte raamatuna “Oled sa näinud valget härga? Veerandsada lõputa lugu ja ahel(muinasjuttu)” (koostas Risto Järv, kujundas ning illustreeris Siret Roots), lõpusirgele jõudis akadeemilistest muinasjutu-väljaannetest novellmuinasjuttude köide (Risto Järv, Mairi Kaasik, Kärri Toomeos-Orglaan).

Käesoleva aasta märtsis möödus pool kümnendit suurest kontserdist rahvaluulearhiivi toetuseks Eesti Rahva Muuseumis. Üritusel tehtud fotodest

Foto 5. Alar Madissoni fotonäituse “Hääle vägi” avamine Viljandi Pärimusmuusika Aidas.

Foto: Risto Järv. ERA, DF 52094

koostas kirjandusmuuseumi fotograaf Alar Madisson 2024. aastal meenutusnäituse, mis avati toetuskontserdist täpselt viis aastat hiljem, 4. märtsil 2025 Viljandi Pärimusmuusika Aidas. Toonane toetuskampaania tõi ilmekalt esile rahvaluulearhiivi kui tervikliku arhiivi- ja teadustöö üksuse tähtsuse. See sümbioos on ERAs selle loomisest alates taganud materjalide teaduspõhise kogumis- ja süstematiseerimistöö, arhiivis töötavate teadlaste oluliseks ülesandeks on vahendada teadmisi selle ainese olemuse ja eripärade kohta eesti kultuuriruumis tänapäevasel moel nii, et see kõnetaks ja inspireeriks erinevaid sihtrühmi – loomeinimesi, kooliõpilasi, kohaliku elu edendajaid ja teisi.

Rõõm on näha, et rahvaluulearhiivi ainesest sünnib võimsaid algatusi ja kogutud materjalid jõuavad taas kasutusse ka kogukondade endi kaudu. Juba mitu aastat oli Viljandimaa Holstre külaselts meie maja andmebaase tulusalt tuulnud ning avas 2024. aasta oktoobris viiekilomeetrise pärimustee- malise Holstre matkaraja. Selle infotahvlitelt suunatakse kõndijad QR-koodi abil kuulama meie varasalvest lugusid ja laule: esindatud on rahvalaulik Puru Liisu, kirjamees ja rahvaluulekoguja Jaan Leppik-Punabu ning teised piirkondlikud tähed. Kui kirjandusmuuseumi sõbra auhinna määramiseks tuli taas kokku auhinnakomisjon, jõudsid maja eri osakondade esindajad kiiresti üksmeelele – selleaastase kirjandusmuuseumi sõbra tiitliga tunnustati Holstre külaseltsi meie materjalide targa taaskasutamise eest, mis kosutab nii keha kui hinge.

Foto 6. Holstre pärimuse matkaraja avamine: mängivad Lõõtsavägilased.

Foto: Kadri Tamm. ERA, DF 49729.

Ka kogumisvõistlused võivad mõjuda inspireerivalt! Kui meie oleme mõnigikord saanud ideid soome folkloristidelt Soome Kirjanduse Seltsis (muidugi on aastati muljetavaldav ka sealne küsitluste arvukus), siis 2024. aastal korraldas SKS just meie noore uurija Mathilda Matjuse eestveetud 2023. aasta kogumisvõistluse “Kohtumised metsloomadega” eeskujul küsitluse “Kohtaamisia luonnoneläinten kanssa”. Rahvaluulearhiivi **2025. aasta kogumisvõistluste teemad** on “Külalisraamat lugudes ja esemena” – eestvedajaks kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna teadur Katre Kikas, ning “Potipõllundus” – eestvedajaks ERA digiteenuste spetsialist Kadri Vider. Nagu kogumisvõistluste tutvustuses avatud, lähtub esimene teema ühest väga erilisest raamatuliigist, mis sünnib sissekannetena “samasse paika sattunud isikute koostöös”, teine aga on saanud alguse meie kultuuris sügavalt juurdunud vajadusest aeg-ajalt näpud mulda pista ning laiemalt ka toidujulgeoleku teemast. 2025. aasta oktoobri lõpuni kestab koostöös Tartu Ülikooli ökosemiootikutega nende algatatud kolmaski kogumine teemal “Kohalood Tartust Ülejõelt, Raadilt ja Kvissentalist”.

Risto Järv
risto.jarv@folklore.ee

Mari-Ann Remmel
mari-ann.remmel@folklore.ee

Kadri Tamm
kadri.tamm@folklore.ee